

УДК 332.1:338.465.2

JEL Classification Code: O18, R10, R58

Карлова О.А., д-р екон. наук, професор

Українська інженерно-педагогічна академія

Сапельнікова Н.Л., к-т екон наук, професор

ЕКОНОМІЧНІ ІДЕЇ УПРАВЛІННЯ ВИРОБНИЧИМИ ТА СОЦІАЛЬНИМИ ІНФРАСТРУКТУРНИМИ ПОСЛУГАМИ

Ефективність організації взаємодії виробничої й соціальної інфраструктур в ускладнена тим, що в реальному житті не існує таких задовільних моделей. Методологічно для оцінки ефективності організації взаємодії інфраструктур враховується, по-перше, як розвинена та або інша інфраструктура. При розвитку діючих систем, на відміну від проектування нових систем, окремим етапом розробки має бути забезпечення спадкоємного переходу від існуючої системи до нової системи. Зіставлення номінальних і виявлених функціональних моделей дозволяє визначити необхідні напрямки удосконалення систем.

З метою отримання результату дослідження використано методи системного підходу та структурного аналізу, що розглянуто на прикладі міських систем життєзабезпечення та напрямків їх удосконалення. Наведено приклади виділення систем міста по потребах життєзабезпечення і зовнішньої діяльності городян, необхідної для їх відтворення і розвитку. Спеціалізовані структури міських систем виділяються за допомогою комбінаторної конкретизації підсистем, які споживають вихідні об'єкти утворюючих підсистем.

Відзначено позитивний вплив таких показників, як збільшення валового регіонального продукту, обсягів реалізованих промислової продукції та послуг, а також збільшення середньомісячної номінальної заробітної плати працівників і зменшення рівня зареєстрованого безробіття. Обґрунтовано що сучасний стан міського комплексу позитивно змінюється, потребуючи активізації складових розвитку і додаткової бюджетної підтримки та змін в законодавстві для надання більшої самостійності.

Ключові слова: інфраструктура, послуги, розвиток, система, інституційна діяльність

Karlova O., Sapelnikova N.

ECONOMIC IDEAS MANAGEMENT BY MANUFACTURING AND SOCIAL INFRASTRUCTURE SERVICES

The effectiveness of the organization of interaction between industrial and social infrastructures is complicated by the fact that in real life there are no such satisfactory models. Methodologically, to assess the effectiveness of the organization of interaction of infrastructures, first of all, how is one or another infrastructure developed? With the development of existing systems, in contrast to the design of new systems, a separate stage of development should be to ensure a continuum transition from the existing system to the new system. Comparison of nominal and identified functional models makes it possible to determine the necessary directions for improving systems.

In order to obtain the result of the research, the methods of the system approach and structural analysis were used, considered using the example of urban life support systems and the directions for their improvement. Examples are given of the separation of city systems according to the needs of life support and the external activity of the townspeople, which is necessary for their reproduction and development. Specialized structures of urban systems are allocated with the help of a combinatorial specification of subsystems that consume the original objects of the forming subsystems.

Positive impact of such indicators as an increase in the gross regional product, volumes of industrial products and services sold, as well as an increase in the average monthly nominal wages of workers and a decrease in the level of registered unemployment was noted. It is justified that the

current state of the urban complex is positively changing, requiring the activation of development components and additional budgetary support and changes in legislation to give greater independence.

Keywords: infrastructure, services, development, system, institutional activities

Карлова О., Сапельникова Н.

ЭКОНОМИЧЕСКИЕ ИДЕИ УПРАВЛЕНИЯ ПРОИЗВОДСТВЕННЫМИ И СОЦИАЛЬНЫМИ ИНФРАСТРУКТУРНЫМИ УСЛУГАМИ

Эффективность организации взаимодействия производственной и социальной инфраструктур в осложнена тем, что в реальной жизни не существует таких удовлетворительных моделей. Методологически для оценки эффективности организации взаимодействия инфраструктур учитывается, во-первых, как развита та или иная инфраструктура. При развитии действующих систем, в отличие от проектирования новых систем, отдельным этапом разработки должно быть обеспечение преемственного перехода от существующей системы к новой системе. Сопоставление номинальных и выявленных функциональных моделей позволяет определить необходимые направления совершенствования систем.

С целью получения результата исследования использованы методы системного подхода и структурного анализа, рассмотрен на примере городских систем жизнеобеспечения и направлений их совершенствования. Приведены примеры выделения систем города по потребностям жизнеобеспечения и внешней деятельности горожан, необходимой для их воспроизводства и развития. Специализированные структуры городских систем выделяются с помощью комбинаторной конкретизации подсистем, которые потребляют исходные объекты образующих подсистем.

Отмечено положительное влияние таких показателей, как увеличение валового регионального продукта, объемов реализованных промышленной продукции и услуг, а также увеличение среднемесячной номинальной заработной платы работников и уменьшение уровня зарегистрированной безработицы. Обосновано что современное состояние городского комплекса положительно меняется, требуя активизации составляющих развития и дополнительной бюджетной поддержки, изменений в законодательстве для придания большей самостоятельности.

Ключевые слова: инфраструктура, услуги, развитие, система, институциональная деятельность

Постановка проблеми у загальному вигляді і її зв'язок з важливими науковими та практичними завданнями. Питання розвитку і взаємодії складових інфраструктури є надзвичайно актуальними для України. Ефективність організації взаємодії виробничої й соціальної інфраструктур в ускладнена тим, що в реальному житті не існує таких задовільних моделей. Чимале значення має реальне співвідношення галузей у кожній з інфраструктур й співвідношення розвиненості цих інфраструктур у порівнянні із пропонованими до них вимогами надання інфраструктурних послуг. Виходить, методологічно для оцінки ефективності організації взаємодії інфраструктур враховується, по-перше, як розвинена та або інша інфраструктура. По-друге, як інфраструктурні послуги задовольняють потреби продуктивних сил та споживачів. По-третє, від співвідношення продуктивної й споживчої сили, від ступеня розвитку потреб, у тому числі й виробничих. Саме ці позиції ми вважаємо вихідними при оцінці ефективності організації взаємодії виробничої й соціальної інфраструктур. Крім того, потрібно звернути увагу на співвідношення форм власності, на силу адміністративної влади, відношення до корупції й тіньових процесів керівництва адміністративної влади й т. д.

Аналіз останніх досліджень, у яких започатковано вирішення проблеми. Питання надання інфраструктурних послуг для забезпечення регіональних інтеграційних процесів є об'єктом уваги науковців та практиків. Подібної проблематики стосуються праці С. Никанорова, Т. Лук'яненко, Н. Богдан, В. Родченка, М. Аверкиної та інших вчених. Основою для аналізу, прогнозування та управління макроекономічною політикою є системний підхід до побудови макромоделі та використання передових ідей кейнсіанської, класичної та монетаристської теорій на базі методів економічної кібернетики. Під макроекономічною політикою розуміємо цілеспрямований вплив держави на фактори сукупного попиту та сукупної пропозиції з урахуванням їхньої чутливості та запізнювання впливу на вихідні макропоказники для забезпечення стабілізації економіки. Макроекономічна політика, що об'єктивно формує загальні умови взаємодії виробників та споживачів товарів і послуг, розробляється і реалізується на основі як формальних, так і неформальних моделей. Водночас вивчення економічних ідей, належним чином сформованих у моделях [1, 4, 6, 7], потребують подальшого дослідження та наукового обґрунтування. Це необхідно і надзвичайно корисно для більш глибокого розуміння, виявлення об'єктивних закономірностей прийняття управлінських рішень, формування і реалізації макроекономічної політики.

Цілі статті. Мета роботи полягає в пошуку та обґрунтуванні складових рушійної сили взаємодії виробничих та соціальних інфраструктурних послуг.

Виклад основного матеріалу дослідження з повним обґрунтуванням отриманих наукових результатів. Основна мета регулювання на макrorівні полягає у забезпеченні стійкого економічного зростання, підтримці фінансово-економічної стабільності й гарантії соціальної справедливості [5]. У цьому сенсі дуже важливо знати ступінь впливу інструментів зазначених політик, тобто важелів регулювання, на економічне зростання. Таким чином, державна політика має базуватися на чіткому виявленні оптимальних пріоритетів у постановці цілей та оцінці можливих наслідків від їхньої реалізації [7]. А це, в свою чергу, неможливе без застосування сучасних економіко-математичних моделей, призначених для моделювання важелів регулювання економічного зростання. Традиційні підходи до розвитку організаційних систем не мають прийнятної технологічної інструментарію для одночасного логічного оперування моделями, побудованими в різних областях знань. Відсутність концептуальної системної роботи зі знаннями призводить до понятійної плутанини при управлінні і розвитку міських систем, фрагментарним змінам, дублюванню, втраті спадкоємності і, як наслідок, до неякісних рішень [3].

При розвитку діючих систем, на відміну від проектування нових систем, окремим етапом розробки має бути забезпечення спадкоємного переходу від існуючої системи до нової системи [1]. Якщо при проектуванні нової системи спочатку розробляється функціональна структура, а потім, відповідно їй, формується організаційна структура, то при розвитку діючої системи її функціональну структуру ще треба виявити на основі аналізу реально виконуваних функцій організаційними підрозділами і посадовими особами. Для аналізу адекватності і повноти цих структур необхідно побудувати номінальні функціональні моделі систем, зумовленими цілями системи, характеристиками підсистем, які є об'єктами управління і розвитку, і їх інституціональним оточенням. Для визначення цілей необхідно виявити і проаналізувати проблеми функціонування і розвитку системи, тенденції і схильності, рушійні сили і актуальні напрямки розвитку, менталітет різних верств населення. Об'єктами аналізу мають бути всі стадії життєвого циклу міських систем і їх вихідні об'єкти, вимоги взаємодіючих підсистем до ресурсів і продукції і їх руху, наявні ресурсні та інші обмеження.

Зіставлення номінальних і виявлених функціональних моделей дозволить визначити необхідні напрямки удосконалення систем. Далі, для отримання результату дослідження використаємо методи системного підходу та структурного аналізу й розглянемо на прикладі міських систем життєзабезпечення напрямки їх удосконалення. Для керованого розвитку складових міських систем необхідно [1, 2]: створити понятійні основи структурування і моделювання міських систем і процесів його розвитку; забезпечити повноту формованих моделей; знайти способи компромісного рішення проблем в умовах протилежних інтересів різних соціальних груп; забезпечити необхідну якість проектів розвитку міських систем і процесів їх реалізації.

Таблиця 1

Склад життєзабезпечуючих систем

1.1. Житлова система (будівництво і капітальний ремонт житла, ринок житла, обслуговування житла, поточний ремонт, використання житла, благоустрій територій, збір і вивіз відходів)
1.2. Система харчування (виробництво продуктів харчування, продуктовий ринок харчів, споживання продуктів харчування, послуги підприємств громадського харчування та ін.)
1.3. Система виробництва і споживання промтоварів (виробництво промтоварів (одяг, взуття та ін.), ринок промтоварів, споживання промтоварів)
1.4. Містобудівне середовище (створення, відновлення і обслуговування міського середовища, користування міським середовищем, туристське обслуговування та ін.)
1.5. Комунальні системи міського господарства
1.5.1. Сантехнічні системи (підсистеми водопостачання і водоспоживання, водовідведення, очищення міста, збору сміття, його перевезення й утилізації, надання і одержання побутових сантехнічних послуг (лазні, пральні, туалети)
1.5.2. Енергетичні системи (підсистеми виробництва, постачання і споживання електроенергії, тепла, видобутку, постачання і споживання газу, енергетичний ринок)
1.5.3. Системи зовнішнього міського благоустрою (підсистеми дорожнього будівництва, ремонту, обслуговування і використання доріг, зелене господарство, підсистеми створення, ремонту і обслуговування зовнішнього освітлення)
1.5.4. Системи транспортного господарства (підсистеми придбання транспорту, його обслуговування і ремонту, надання транспортних послуг і використання транспорту)
1.5.5. Готельне господарство, система побутових і ритуальних послуг
1.6. Система охорони здоров'я (виробництво медичної продукції і надання медичних послуг, ринок медичної продукції і послуг, споживання медичної продукції і послуг)

В табл. 1-3 наведено приклади виділення систем міста по потребах життєзабезпечення і зовнішньої діяльності городян, необхідної для їх відтворення і розвитку [2, 5, 6]. Кожна з них є комплексом взаємодіючих виробляючих, споживаючих та інших підсистем.

Таблиця 2

Склад соціальних, економічних і виробничо-технологічних систем

2.1. Система соціального захисту і безпеки (надання і одержання соціальної допомоги, соціальне страхування, забезпечення безпеки і правового захисту)
2.2. Системи влади й управління (виробіток, виконання і контроль виконання владних, управлінських і організаційних рішень)
2.3. Інституційні системи (інституалізація діяльності: розробка правил взаємодії суб'єктів і механізмів забезпечення дотримання правил, сприяння вкоріненню необхідних норм поведінки суб'єктів; інституційна діяльність)
2.4. Інформаційні системи (створення, ремонт, обслуговування систем зв'язку, виробництво і надання інформаційних послуг, використання систем зв'язку і послуг, та ін.)
2.5. Громадянські системи (діяльність структур громадянського суспільства, використання результатів діяльності структур громадянського суспільства)
2.6. Система трудових відносин (створення нових робочих місць, використання робочих місць, забезпечення зайнятості та ін.)
2.7. Системи товарного виробництва (по галузях) і системи товарного споживання
2.8. Фінансова система, система бюджетування, система оподаткування
2.9. Ринкова інфраструктура, ринок нерухомості, операції з комунальною власністю
2.10. Виробничо-технологічні системи (по галузям)

Таблиця 3

Склад систем розвитку

3.1. Системи наукових, проектних і інноваційних організацій (виявлення, виробництво знань, проектування, розробка інноваційних рішень, ринок проектів, реалізація знань, проектів і рішень)
3.2. Системи будівництва і реконструкції будинків і споруд

3.3. Системи освіти і виховання (послуги організацій освіти і виховання, споживання послуг)
3.4. Системи культури і спорту (послуги організацій культури і спорту, споживання послуг)

Взаємини і конкретизація видів діяльності розкриті в табл. 4 - 7. Спеціалізовані структури міських систем виділяються за допомогою комбінаторної конкретизації підсистем, які споживають вихідні об'єкти утворюючих підсистем.

В цій таблиці показано, що інституційна діяльність може спеціалізуватися на саму себе, на економіку, виробництво, управління та ін. Прикладом економічної діяльності для об'єкта «інституціональна діяльність» може бути економічна оцінка варіантів інституціоналізації підприємництва, а для об'єкта «Соціальна діяльність» – аналіз її економіки. З іншого боку, соціальна оцінка може надаватися економічній діяльності.

Таблиця 4

Конкретизація суб'єктної діяльності на інституційну та економічну діяльність

Суб'єктна діяльність	Об'єктна діяльність	
	Інституційна діяльність	Економічна діяльність
Інституційна діяльність	Інституційна діяльність щодо інституційної діяльності	Інституційна діяльність щодо економічної діяльності
Економічна діяльність	Економічна діяльність щодо інституційної діяльності	Економічна діяльність щодо економічної діяльності
Соціальна діяльність	Соціальна діяльність щодо інституційної діяльності	Соціальна діяльність щодо економічної діяльності
Проектна діяльність	Проектна діяльність щодо інституційної діяльності	Проектна діяльність щодо економічної діяльності
Утворювальна діяльність	Утворювальна діяльність щодо інституційної діяльності	Утворювальна діяльність щодо економічної діяльності
Організаційна діяльність	Організаційна діяльність щодо інституційної діяльності	Організаційна діяльність щодо економічної діяльності
Застосовна, споживча діяльність	Застосовна діяльність щодо інституційної діяльності	Застосовна діяльність щодо економічної діяльності
Управлінська діяльність	Управлінська діяльність щодо інституційної діяльності	Управлінська діяльність щодо економічної діяльності

Узагальненням взаємин діяльностей є граф, який наведено на рис. 1, вершини якого відображають види діяльності, а дуги – відносини «бути об'єктом діяльності» і «бути суб'єктом діяльності». Кожна з діяльностей здійснюється у відповідному виді систем. Виконавці кожного з видів діяльності можуть бути як суб'єктами, так і об'єктами діяльності, виконуваної іншими суб'єктами.

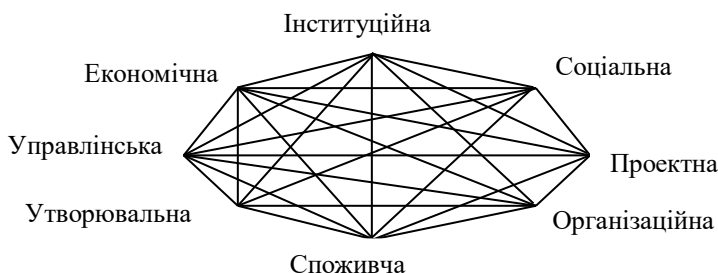

Рис. 1. Взаємини видів діяльності

Таблиця 5

Конкретизація суб'єктної діяльності на соціальну та управлінську діяльність

Суб'єктна діяльність	Об'єктна діяльність	
	Соціальна діяльність	Управлінська діяльність
Інституційна діяльність	Інституційна діяльність щодо соціальної діяльності	Інституційна діяльність щодо управлінської діяльності
Економічна діяльність	Економічна діяльність щодо соціальної діяльності	Економічна діяльність щодо управлінської діяльності

Суб'єктна діяльність	Об'єктна діяльність	
	Соціальна діяльність	Управлінська діяльність
Соціальна діяльність	Соціальна діяльність щодо соціальної діяльності	Соціальна діяльність щодо управлінської діяльності
Проектна діяльність	Проектна діяльність щодо соціальної діяльності	Проектна діяльність щодо управлінської діяльності
Організаційна діяльність	Організаційна діяльність щодо соціальної діяльності	Організаційна діяльність щодо управлінської діяльності
Застосовна, споживча діяльність	Застосовна діяльність щодо соціальної діяльності	Застосовна діяльність щодо управлінської діяльності
Управлінська діяльність	Управлінська діяльність щодо соціальної діяльності	Управлінська діяльність щодо управлінської діяльності

Таблиця 6

Конкретизація суб'єктної діяльності на проектну та утворювальну діяльність

Суб'єктна діяльність	Об'єктна діяльність	
	Проектна діяльність	Утворювальна діяльність
Інституційна діяльність	Інституційна діяльність щодо проектної діяльності	Інституційна діяльність щодо утворювальної діяльності
Економічна діяльність	Економічна діяльність щодо проектної діяльності	Економічна діяльність щодо утворювальної діяльності
Соціальна діяльність	Соціальна діяльність щодо проектної діяльності	Соціальна діяльність щодо утворювальної діяльності
Проектна діяльність	Проектна діяльність щодо проектної діяльності	Проектна діяльність щодо утворювальної діяльності
Утворювальна діяльність	Утворювальна діяльність щодо соціальної діяльності	Утворювальна діяльність щодо утворювальної діяльності
Організаційна діяльність	Організаційна діяльність щодо проектної діяльності	Організаційна діяльність щодо утворювальної діяльності
Застосовна, споживча діяльність	Застосовна діяльність щодо управлінської діяльності	Застосовна діяльність щодо утворювальної діяльності
Управлінська діяльність	Управлінська діяльність щодо управлінської діяльності	Управлінська діяльність щодо утворювальної діяльності

Таблиця 7

Конкретизація суб'єктної діяльності на організаційну та застосовну і споживчу діяльність

Суб'єктна діяльність	Об'єктна діяльність	
	Організаційна діяльність	Застосовна діяльність
Інституційна діяльність	Інституціономіка організації	Інституціономіка споживання
Економічна діяльність	Економіка економіки	Економіка споживання
Інституційна діяльність	Інституційна діяльність щодо організаційної діяльності	Інституційна діяльність щодо застосовної діяльності
Економічна діяльність	Економічна діяльність щодо організаційної діяльності	Економічна діяльність щодо застосовної діяльності
Соціальна діяльність	Соціальна діяльність щодо організаційної діяльності	Соціальна діяльність щодо застосовної діяльності
Проектна діяльність	Проектна діяльність щодо організаційної діяльності	Проектна діяльність щодо споживчої діяльності
Утворювальна діяльність	Утворювальна діяльність щодо організаційної діяльності	Утворювальна діяльність щодо застосовної діяльності
Організаційна діяльність	Організаційна діяльність щодо організаційної діяльності	Організаційна діяльність щодо застосовної діяльності
Застосовна, споживча діяльність	Застосовна діяльність щодо організаційної діяльності	Споживча діяльність щодо застосовної діяльності
Управлінська діяльність	Управлінська діяльність щодо організаційної діяльності	Управлінська діяльність щодо застосовної діяльності

В результаті конкретизації можуть бути визначені такі області, як інституційна економіка і економічна інституціономіка, соціальна економіка й економічна соціономіка і т.д. При системному підході ці взаємозв'язки оцінюються в динаміці і супідрядності, що дозволяє виділити сопідлеглість показників і їх провідні групи. Системним підходом є вельми ефективний засіб вирішення ряду складних проблем в економіці і інших областях. При цьому будь-який об'єкт розглядається не як єдине ціле,

а як система взаємозв'язаних елементів, їх властивостей, якостей.

Про ступінь розвиненості міських систем можна побічно судити, орієнтуючись на найважливіші соціально-економічні показники. Слід відзначити позитивний вплив таких важливих показників, як збільшення валового регіонального продукту, обсягів реалізованих промислової продукції та послуг, а також збільшення середньомісячної номінальної заробітної плати працівників і зменшення рівня зареєстрованого безробіття [6]. Проте в Україні існує стійка негативна тенденція до природного скорочення населення, низьких темпів зростання обсягів реалізації продукції сільського господарства.

У всіх цих випадках поштовхом взаємодії виробничої та соціальної інфраструктур, вісью їх взаємодії стають інвестиції в розвиток реального виробництва. Значить, і цикл взаємодії цих видів інфраструктур визначається розмахом, масштабами, часом формування виробничої структури, вкладення інвестицій в це виробництво.

Висновки. В результаті проведеного дослідження визначено, якщо продовжиться вкладення інвестицій у вже створене виробництво на території міських систем для його удосконалення, то і взаємодія, виробничої і соціальної інфраструктур на цій основі продовжиться як їх розвиток. Однак, амплітуда розвитку буде трохи зменшуватися в міру насичення потреб у розвитку як виробничої, так і соціальної інфраструктур, які забезпечують інвестуються реальне виробництво.

Обґрунтовано що сучасний стан міського комплексу позитивно змінюється, потребуючи активізації складових розвитку і додаткової бюджетної підтримки та змін в законодавстві для надання більшої самостійності. На думку авторів результати дослідження можуть бути запропоновані для передпланових досліджень суспільного територіального поділу праці, формування об'єднаних територіальних громад для подальшого економіко-математичного моделювання процесів економічного простору, що зумовлюють необхідність подальшого дослідження в цьому напрямку.

Список використаних джерел:

1. Никаноров С.П. Справочник теоретико-системных конструктов / С.П. Никаноров, Ю.Т. Иванов, О.В. Гараева. – М.: Концепт, 2009. – 272 с.
2. Особливості інформаційної інфраструктури як умови ефективного розвитку економіки регіону / О.А. Карлова// Вісник східноукраїнського національного університету імені Володимира Даля. – 2017. - № 6 (236).- С. 129-133.
3. Karlova O. Managerial decision-making with the aim to ensure proper quality of the service industry in urban areas/ Problems of spatial development of socio-economic systems: economics ... /Monograph. Opole: The Academy of Management and Administration in Opole, 2015; pp.143-150.
4. Лук'яненко Т.В. Оцінка стану та формування стратегії розвитку соціально-економічних систем / Системи обробки інформації, 2012, випуск 2 (100). – С.133-138.
5. Менеджмент міського розвитку: монографія/ за ред. О. В. Васильєва, Н.М. Богдан, К.А.Фісуна, Харк. нац. акад. міськ. госп-ва. – Х.: ХНАМГ – 2013. – С. 366-396.
6. Родченко В. Б. Міські комплекси України: чинники та умови організації регулювання соціально-економічного розвитку : [монографія] / В. Б. Родченко. НАН України, Ін-т економіки пром.-сті. – Донецьк, 2012. – 404 с.
7. Сталий розвиток – ХХІ століття: управління, технології, моделі: колективна монографія [Аверкіна М.Ф., Андрєєва Н. М., Балджи М. Д., Веклич О. О. та ін.] / НАН України, ДУ «Інститут економіки природокористування та сталого розвитку НАН України»; НТТУ «Київський політехнічний інститут»; Вища економіко-гуманітарна школа; Міжнародна асоціація сталого розвитку / за наук.ред. проф. Хлобистова Є.В. – Черкаси: видавець Чабаненко Ю. А, 2014. – С. 359-372.